

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 2

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 2. – 828 с.

ISBN 978-617-8263-40-9

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У другому томі збірника відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-40-9 (т. 2)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

ПІДСЕКЦІЯ 2
КРИМІНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

***Керівник підсекції:** доцент кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукувочої діяльності,
кандидат юридичних наук, доцент В. Я. Цитряк*

***Секретар підсекції:** доцент кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукувочої діяльності,
кандидат юридичних наук, доцент Н. О. Федчун*

ДРЬОМІН ВІКТОР МИКОЛАЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукувочої діяльності,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії правових наук України*

**КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ І ПОКАРАННЯ:
«КОРЕЛЯЦІЯ НЕВІДПОВІДНОСТІ»**

Майже 260 років тому Чезаре Беккарія у своїй книзі «Про злочини і покарання» написав, що «краще попереджати злочини, ніж карати. У цьому – головна мета будь-якого доброго законодавця...» [1, с. 222]. Цей всім відомий тезис став принципом організації систем правосуддя та запобігання злочинності в багатьох країнах світу. У діючому кримінальному законодавстві вказано, що Кримінальний кодекс України має одним із завдань запобігання кримінальним правопорушенням. Для здійснення цього завдання Кримінальний кодекс України визначає, які суспільно небезпечні діяння є кримінальними правопорушеннями та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили.

Система кримінальної юстиції в Україні містить достатньо широкі можливості для застосування різноманітних мір покарання і диференціації відповідальності винних з урахуванням суспільної небезпеки вчиненого злочину або кримінального проступку та особи правопорушника. Варто підкреслити, що з моменту прийняття діючого Кримінального кодексу Верховна Рада України неодноразово вносила зміни до Загальної та Особливої частини кодексу з метою або посилення кримінальної відповідальності, або криміналізації діянь, визнаних в даний час суспільно небезпечними. Однак виявляється, що численні кримінально-правові заборони не знижують істотно рівень кримінальної активності населення. Ми спостерігаємо зміни у характері та структурі злочинності, характеристиках осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, але рівень правового нігілізму та поширення кримінальної ідеології у суспільстві, враховуючи латентність

протиправних проявів, не знижується. Є підстави стверджувати, що «армія» фактичних злочинців і правопорушників формується не тільки тоді, коли вчиняється кримінальне правопорушення. Збільшенню числа злочинців сприяє також криміналізація того або іншого виду людської активності, яка вже поширена у суспільстві. Таким чином, можна визнати, що криміналізація суспільства обумовлена серед інших двома важливими обставинами: 1) зростанням кількості злочинців (осіб, визнаних винними у порушенні діючого кримінального законодавства) та 2) зростанням кількості та зміною характеру кримінально-правових заборон (законодавча криміналізація). Вивчення судової практики та чисельні опитування населення щодо ставлення їх до кримінально-правових заборон показують, що кримінальні покарання в багатьох випадках не впливають на мотивацію поведінки людини в конкретних життєвих умовах. Ситуації з декриміналізацією раніше «злочинних» діянь, які зараз вважаються правомірним бізнесом, лише підтверджують думку, що поняття «злочинного» в окремих випадках збігається з незлочинними формами поведінки і є фактично «образом життя» людини. Так, не можна не помітити, що особлива частина Кримінального кодексу фактично відбиває усе різноманіття людської активності. Достатньо поверхово передивитися назви статей кримінального кодексу і опис об'єктивної сторони деяких кримінальних правопорушень, щоб зрозуміти, що злочинні діяння або кримінальні проступки – це є саме життя, практична діяльність людей з одною лише важливою відмінністю: вона реально існує, але заборонена на даний час кримінальним законом. Ілюстрацією сказаного є назви багатьох кримінально караних діянь. Парадоксально, але саме контрабанда, «човникова торгівля» дозволила населенню пом'якшити економічні труднощі, що виникли в 90-і роки минулого століття. Кількість норм з бланкетними диспозиціями у Кримінальному кодексі постійно зростає. Але соціокримінологічний аналіз багатьох таких діянь дозволяє говорити про те, що межа між протиправним і правомірним в багатьох випадках не має постійного виміру, вона залежить від багатьох факторів економічного, політичного, культурологічного характеру і інших чинників.

Статистика показує, що мільйони людей різного віку та професій становлять величезний масив кримінально активного населення. Із позицій предметності людської діяльності кримінальні правопорушення, як прояв специфічної активності людини, можна класифікувати (з певною частковою умовністю) на певні групи, які відбивають соціальний статус, образ життя, мотиви дій, різні людські пристрасті, риси характеру, навички, цінності та ін. Ми розглядаємо це на прикладі злочинів, серед яких можна умовно виділити деякі групи, наприклад: «злочини-професія» – злочинні діяння, що вчинюються професійними злочинцями; «злочини-підприємства» – організована, у тому числі економічна, злочинність; «злочини-службовий промисел» – група кримінально караних діянь, пов'язаних зі зловживанням правами і повноваженнями; «злочини-виживання» – злочини, пов'язані з необхідністю забезпечення основних життєвих потреб (фактично в цю

категорію потрапляють мільйони громадян, які за рахунок легальних доходів не можуть задовольнити потреби в забезпеченні житлом, якісному харчуванні, медичному обслуговуванні, освіті та ін.); «злочини асоціального способу життя»; «злочини характеру» – необережні, імпульсивні, ситуативні; «злочини-розваги» – значна частина злочинів у сфері громадської безпеки і правопорядку, використання сучасної техніки [2, с. 108–113]. Цей перелік не є вичерпним. Ще раз звернемо увагу на певну умовність такого групування злочинної поведінки. Мета полягає не в тому, щоб дати сувору логіко-формальну класифікацію злочинних форм поведінки, а звернути увагу на соціальну «предметність» злочинної діяльності, яка демонструє тісний зв'язок багатьох злочинів із звичайним життям людини.

Злочинна діяльність постає у вигляді надзвичайно поширеної соціальної практики, яку ми називаємо кримінальною практикою. Кримінальні практики проникають в правове соціальне поле, що являє собою систему раніше сформованих соціальних відносин, формують нові соціальні відносини, і, таким чином, забезпечують відтворення злочинності в суспільстві. У такому випадку виникає питання: чи здатні кримінальні покарання стримувати людей від вчинення правопорушення, якщо злочинність для деяких із них є «образом життя» і умовою існування та фізичного виживання? Чи існує пряма кореляція між кримінальними заборонами і поведінкою людини? Збільшення кількості статей у кримінальному кодексі, застосування більш жорстоких санкцій не корелює з кількістю осіб, які реально залучені до кримінального способу життя. Рівень латентності злочинності у суспільстві невідомий, але опитування громадян, які ми здійснювали у різні роки, показували, що майже до 90 % з тих, хто відповів на запитання, майже один раз скоювали діяння, яке мало ознаки кримінального правопорушення. Для значної частини людей не кримінально-правові заборони є головним фактором вибору варіанту поведінки, оскільки соціальна реальність більш широка. Тобто, можна стверджувати, що кримінальна практика може виступати адаптаційним механізмом у тій чи іншій соціальній ситуації. За формальними ознаками відбувається природна адаптація до сформованих правил поведінки, цінностей, стандартів, вимог. Проте, за змістом, це – протиправний механізм включення в існуючі соціальні процеси. Вважаю, що роль конкретних соціальних механізмів, що визначають зміст і спрямованість соціальної активності людей явно недооцінюється, інакше політика держави у сфері протидії злочинності не орієнтувалася б виключно на репресивні кримінально-правові заходи. Якщо характеризувати злочинність як різноманіття форм соціальної активності, як систему поведінкових актів, вбудованих у широку соціальну систему, необхідно побудувати концепцію стримування злочинної активності шляхом створення та розширення можливостей для правомірної поведінки. Стимулювання позитивної поведінки як більш вигідної (корисливої) для людини – найефективніший шлях до стримування злочинності в цілому.

Сказане не означає, що кара не виконує свої функції. Мова йде про те, що орієнтація влади та системи кримінальної юстиції на посилення

кримінальної відповідальності як вирішального засобу у протидії злочинності є хибною. Про це неодноразово йшлося і йдеться, проте громадський запит найчастіше пов'язаний із посиленням заходів кримінального покарання. Як правильно відзначив академік М. І. Панов [3, с. 236], Чезаре Беккарія «вважав найважливішою умовою попередження злочинів законодавчу діяльність з обмеження кола діянь, визнаних злочинними і караними за рахунок тих «байдужих дій, які в поганих законах називаються злочинами» [1, с. 223], при цьому він акцентував увагу на «відповідності між злочином і покараннями» та необхідності дотримання принципу «пропорційності злочину і покарання» [1, с. 93]. На жаль, цього ми нині не спостерігаємо ні у правозастосовній діяльності, ні у законотворчості.

Список використаних джерел:

1. Чезаре Беккариа. О преступлениях и наказаниях / пер. с итал. К. : Ин Юре, 2014. 240 с.
2. Дрьомін В. М. Злочинність як соціальна практика: інституціональна теорія криміналізації суспільства. О. : Юридична літ-ра, 2009. 616 с.
3. Панов М. І. Чезаре Беккарія і його славнозвісний трактат «Про злочини та покарання» (до 250-річчя опублікування). *Право України*. 2014. № 9. С. 226–244.

Ключові слова: Чезаре Беккарія, кримінальне право, кримінологія, злочин, покарання.

Key words: Cesare Beccaria, criminal law, criminology, crime, punishment.

ДИКИЙ ОЛЕГ ВІКТОРОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
декан факультету кібербезпеки та інформаційних технологій,
кандидат юридичних наук, доцент*

ОСАДЧИЙ БОГДАН ВАЛЕРІЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінального процесу, детективної
та оперативно-розшукової діяльності*

ПРИВЛАСНЕННЯ, РОЗТРАТА МАЙНА АБО ЗАВОЛОДІННЯ НИМ ШЛЯХОМ ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ ЯК КОРУПЦІЙНИЙ ЗЛОЧИН: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Сучасні зміни в українському суспільстві, відсутність системної роботи в правотворенні та правозастосованні зумовлюють необхідність вирішення ряду питань щодо кримінологічного вивчення злочинів у виді привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем та вироблення на цій основі заходів протидії, вдосконалення механізмів профілактики.

Трясов Данило Андрійович	
Цивільний позов у кримінальному провадженні	373
Філімонов Микита Володимирович	
Використання цифрової інформації з відкритих джерел у кримінальному процесуальному доказуванні: постановка проблеми	377
Хімченко Олексій Сергійович	
Провідна роль прокуратури у забезпеченні законності у кримінальному провадженні в період дії воєнного стану в Україні	380
Шишацька Юлія Олегівна	
Форми залучення конфідентів до негласних слідчих (розшукових) дій	382
Шугалевич Ігор Васильович	
Щодо питання обов'язковості (необхідності врахування) постанов колегії суддів Верховного Суду.	384
Якових Євген Володимирович	
Актуальні проблеми управління арештованим майном (активами) в рамках кримінального провадження	388
Михальчук Анна Миколаївна	
Скасування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період	391
Підсекція 2	
Кримінологічні особливості протидії злочинності в умовах воєнного стану	394
Дрьомін Віктор Миколайович	
Кримінальні правопорушення і покарання: «кореляція невідповідності».	394
Дикий Олег Вікторович,	
Осадчий Богдан Валерійович	
Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем як корупційний злочин: теоретичний аспект.	397
Мандриченко Жанна Василівна	
Щодо деяких питань похідних кримінальних правопорушень і похідної злочинності на прикладі незаконного видобутку бурштину	400
Мельничук Тетяна Володимирівна	
Нелегальна транскордонна торгівля: «мули» та «мурахи» часів російської війни в Україні	403
Федчун Наталія Олександрівна	
Особливості детермінації необережних злочинів	405